

جاذبه های گردشگری شهرستان سیاهکل و دیلمان گامی در جهت توسعه گردشگری

طاهره فتح الله زاده

دانش آموخته دوره دکتری جغرافیای طبیعی دانشگاه آزاداسلامی واحد علوم و تحقیقات tfatolahzadeh@yahoo.com

چکیده:

سرزمین ایران دارای زمینه های بالقوه محیطی گسترده، در جهت افزایش و توسعه حجم فعالیتهای گردشگری می باشد این جاذبه های توریستی و زمینه ها در دو دسته تقسیم می شوند:

یکی جاذبه های طبیعی و دیگری جاذبه های یادمانی و تاریخی که از تنوع و گوناگونی زیادی برخوردارند. شرایط طبیعی و مرفولوژیکی ویژه روستاها، عدم یکنواختی، خصوصیات متنوع طبیعی و انسانی منحصر به فرد روستاها، شاخصه های مهمی برای جلب و جذب گردشگران است. علاوه بر آن شیوه های معیشتی، غذا ها، پوشش، آداب و رسوم، جشن ها، سوگواریها، معماری، فضاها و سکونتگاهها، خانه های خشت و گلی، سنگی و چوبی، آلاچیق، سرپناههای موقت، مزارع و باغات و مساجد و امامزاده ها و نیز صنایع متعدد و متنوع دستی همچنین محصولات لبنی، باغی، گیاهان دارویی، زیتنی و چشمه ها و آبراهه ها، آثار فنوات و غیره همه از ویژگیهای محیط روستایی است که مشتاقان فراوان دارد.

شهرستان سیاهکل و بخش دیلمان با دارا بودن قابلیتهای بالا به عنوان سرمایه ای عظیم در بخش گردشگری ایران است و به همین دلیل ارزش شناختی ویژه ای به جهت توسعه و گسترش صنعت گردشگری دارد.

در این مقاله، تلاش شده است جلوه هایی از جاذبه های گردشگری منطقه را در حد توان نشان داده شود. در این راستا، منابع و مواد اطلاعاتی به روش کتابخانه ای و میدانی تهیه شده تا قابلیت های موجود منطقه را شناسایی کرده تا بدین وسیله گامی در جهت حفظ چشم اندازها و ذخایر میراث فرهنگی باشیم. و زمینه شکوفایی هرچه بیشتر این منطقه در جذب گردشگران داخلی و خارجی فراهم گردد.

واژه های کلیدی: جاذبه های گردشگری، سیاهکل، میراث فرهنگی، دیلمان، جاذبه های طبیعی، گردشگر

مقدمه

گردشگری از عرصه های نو و زمینه های جدید پیشرفت امروزی است. صنعت گردشگری از یک سو به علت اهمیت اقتصادی و از سوی دیگر به دلیل اثرات اجتماعی و فرهنگی از اهمیت ویژه برخوردار است. توریسم، نوعی

ایجاد ارتباط و تبادل فرهنگ میان ملتها به حساب می آید (آسایش و مشیری ۱۳۸۱). هر ناحیه یا محیط جغرافیایی همانطور که از آثار انسانی برخوردار است از محیط طبیعی نیز بهره مند می گردد. در سیمای هر منطقه عوامل مختلف در تنوع حیات و پیدایش اشکال گوناگون آن دخالت دارند (رضوانی، ۱۳۷۹).

حرکت و سفر به منظور دیدار پدیده های ناشناخته و سرزمینهای مختلف و مناظر جذاب طبیعت در نهاد انسانی نهفته است. از دیرباز همواره گروههایی از انسانها به خاطر بلاد دیگر و آشنایی با اقوام و جوامع بشری و دیدار مناطق جذاب و دلفریب طبیعت و نیز داد و ستد کالاهای مختلف رنج سفر را بر خود هموار می نمودند و با وجود خطرات مختلفی که زندگی و مایملک آنها را تهدید می کرد راهی مناطق دور و نزدیک می گردیدند. سیاحان و جهانگردان با انگیزه های مختلف، هر چند ممکن بود که در طول مسیر راه با تلخ کامیهای فراوانی مواجه گردند، اما در نهایت بسیاری از آنان طعم لذت سفر را می چشیدند و با سرزمینها و ملل و ملیت ها و آداب و رسوم مختلف آشنا می شدند. در دهه های اخیر باتوجه به ضرورتهای مختلف، صنعت توریسم جهانی یافته و از جایگاه ویژه ای برخوردار شده است (منشی زاده - ۱۳۷۶). گیلان سرزمینی است که در آن همه چیز نشان از حیات دارد. طبیعت همیشه زنده با جنگلهای سوزنی برگ و شمشاد - باران و برنج - ساحل و جلگه و کوهپایه و کوهستان که هریک به عنوان سمبلی از مظاهر طبیعت کنار یکدیگر جمع شده اند و مجموعه به هم پیوسته ای از آمیزه های طبیعی را بوجود آورده اند. اما این تنها طبیعت نیست که زیباست بخش دیگر زیباییهای گیلان در نظمی است که انسان به طبیعت می بخشد. مرز بندی برنجزارها، ردیف کاری بوته های چای، دسته بندی ساقه های برنج، پوشش سفالین و گالی، مجموعه دیدنیهای گیلان از همبستگی میان انسان و طبیعت بوجود آمده است. شهرستان سیاهکل که امروزه از نظر گستردگی، پنجمین شهرستان گیلان پس از رودبار، تالش، رشت و رودسر دارای همه اقلیمهای دلپذیر گیلان در زمینهای کرانه ای دریایی می باشد. از همه مهمتر جنگلهای انبوه و کوههای خاطره انگیز، مراکز دیدنی، ابنیه تاریخی، مکانهای مذهبی و زیارتی و گسترش جلگه با در نظر داشتن منطقه کوهستانی دیلمان در حقیقت تاریخ رادرخود دارد. (کشوردوست، ۱۳۸۲).

روش تحقیق

این بررسی مبتنی بر شیوه کتابخانه ای و میدانی است. بدین منظور با استفاده از مقالات و گزارشها، پژوهشها، اسناد مرتبط با موضوع داده های مورد نظر فراهم گردید. این تحقیق از نظر روش و ماهیت جزء روشهای توصیفی - تحلیلی محسوب میشود.

جاذبه های عمده گردشگری

با توجه به طول مدت مسافرت، نوع تأسیساتی که به خدمت گرفته میشود، فصل و چگونگی سازماندهی مسافرت، همچنین انگیزه های گوناگون که موجب پیدایش یک جریان گردشگری می شوند، می توان اشکال مختلفی از جهانگردی را از یکدیگر تشخیص داد.

- جاذبه های طبیعی

این جاذبه ها عبارتند از مناظر زیبا، آب و هوای مطبوع، کرانه های رودخانه ها و دریاها، جنگل ها، کوه ها و آبهای گرم معدنی و غیره ..... اوضاع طبیعی مطلوب برای جهانگردان بسته به فصل متفاوت است .

- جاذبه های انسانی - فرهنگی

به طور کلی میتوان جاذبه های انسانی - فرهنگی را از این قرار دانست: میراثهای فرهنگی، تاریخی، هنری مانند آداب و رسوم، سنتها، موسیقی، صنایع دستی، آشپزی و غذا، بناهای تاریخی مانند کاخ ها و موزه ها، مراکز علمی و فنی، کتابخانه ها و ... (محللاتی، ۱۳۸۰).

این موارد از داده های اساسی طرح ساختار به شمار می روند برای مثال گونه های پیشنهادی توسعه از آن جمله اند:

- نوع و موقعیت جاذبه های گردشگری عمده

- نوع و موقعیت امکانات اقامتی موجود و امکانات اقامتی و تسهیلات گردشگری ضروری پیش بینی نشده.
- موقعیت امکانات حمل و نقل موجود و برنامه ریزی شده و دیگر زیر ساخت های مهم از قبیل آب رسانی.
- تحلیل و ترکیب در مورد مسائل زیست محیطی، کاربری زمین، نحوه مالکیت، منابع، مسائل اجتماعی و اقتصادی.

این تجزیه و تحلیل عوامل موثر واحد اهمیت متعددی را خاطر نشان می سازد، از آن میان، مناطق گردشگری از نظر آب و هوا، موقعیت اراضی قابل توسعه و موجود برای گسترش گردشگری، ظرفیت قابل تحمل گردشگر در مناطق بالقوه توسعه گردشگری، موقعیت استقرار منابعی که برای دیگر انواع توسعه حائز اهمیت بیشتر هستند. نواحی که عرضه نیروی کار در آنها برای اشتغال در بخش گردشگری فراهم است و موقعیت نواحی که از نظر اقتصادی محروم بوده و نیازمند توسعه است. برای هر منطقه یا ناحیه توسعه گردشگری باید نوع و میزان فعالیتهای گردشگری را تعیین نمود. تعداد و نوع واحدهای اقامتی بر اساس عوامل متعددی تعیین شده اند از جمله این عوامل به موارد زیر اشاره میگردد؛ سیاست توسعه، نوع جاذبه های منطقه، سهولت دسترسی، ظرفیت قابل تحمل منطقه، عوامل زیست محیطی و اجتماعی - فرهنگی و ملاحظات دیگر (رنجبریان، ۱۳۷۹).

شناسایی محدودیتهای صنعت گردشگری

از آنجائی که فرآیند گردشگری میتواند علاوه بر اثرات مثبت بر شرایط اقتصادی و اجتماعی در صورت عدم وجود برنامه ریزی اصولی موجب تأثیرات منفی و زیان آور نیز باشد، بنابراین شناسایی عوامل محدود کننده و پارامترهای احتمالاً منفی اهمیت زیادی پیدا می نماید. مهمترین مواردی که باید در دستور کار مطالعات ساماندهی فعالیتهای گردشگری قرار گیرند عبارتند از:

- محدودیتهای فرهنگی و مذهبی

- وجوه اقتصادی و تشکیلاتی و اجتماعی عامل محدودیت از قبیل عدم تطابق فعالیتهای اقتصادی، وجود روحیات دیوان سالاری در گسترش خدمات مرتبط به صنعت و .....
- بررسی دلایل عدم تجانس اجتماعی فعالیتهای گردشگری - طرحهای کلان توسعه عمران در کشور
- شناسایی موجودی حساس زیست محیطی که میتواند تحت تأثیر عملکردهای غیر اصولی در توسعه صنعت فوق واقع شوند.

- عدم تعجیل در ارائه و اجرای برنامه های گردشگری و منطبق با کاربریهای دیگر (یدالهی، ۱۳۸۲).

گردشگری در گیلان

ایران یکی از کشورهای پرطرفدار گردشگری بدلیل سابقه تاریخی و فرهنگی است. ایران دارای سی و یک استان است که استان گیلان در شمال ایران در کنار دریای خزر یکی از کوچکترین استانهای کشور بحساب می آید علیرغم کوچکی آن جاذبه های گردشگری فراوانی دارد.

استان گیلان از موقعیت ممتازی در پهنه جغرافیایی ایران برخوردار است. با بهره برداری از مناظر و چشم اندازهای طبیعی بسیار زیبا و سحر انگیز و یادمان های تاریخی، فرهنگی و زیارتی فراوان این استان می توان آن را به یک قطب بزرگ و عمده گردشگری در کشور تبدیل کرد. این امر، در ضمن ایجاد توسعه اقتصادی به استحکام پیوندهای ملی مردم کشور نیز می انجامد (خسروی دانش، علیرضا و همکاران، ۱۳۸۷).

تنوع جاذبه های گردشگری در گیلان نوعی طبقه بندی آن را برای سهولت در شناخت این جاذبه ها ضروری می سازد. از این رو برای آشنایی با جاذبه های گیلانگردی، می توان آنها را بدین ترتیب طبقه بندی کرد:

۱- جاذبه های طبیعی شامل دریا، سواحل، تالابها، رودها، آبهای زیر معدنی، جنگلها، نواحی ییلاقی، کوهستانها، غارها، آبشارها.

۲- جاذبه های یادمانی و تاریخی شامل آثار برجای مانده از دوره های پیش از اسلام و بعد از اسلام که تعداد قابل توجهی از آرامگاهها، قلعه ها، ساختمان ها، مساجد، پلها، و دیگر آثار دیدنی را تشکیل می دهند.

۳- جاذبه های زیارتی شامل اما کن و قبور متبرکه که برخی از آنها اهمیت منطقه ای و برخی دیگر اهمیت محلی دارند.

۴- جاذبه های فرهنگی و سنتی مانند ورزشهای محلی، جنگ ورزا و مراسم ویژه سیزده بدر.

۵- جاذبه های اقتصادی نظیر بازارهای محلی هفتگی که از زیباترین نمونه های فعالیت و جنب و جوش مردم به شمار می روند و صیدهای دسته جمعی در ساحل، همچنین صنایع دستی که در گیلان از اهمیت خاصی برخوردار است. (اصلاح عربانی، ۱۳۷۴)

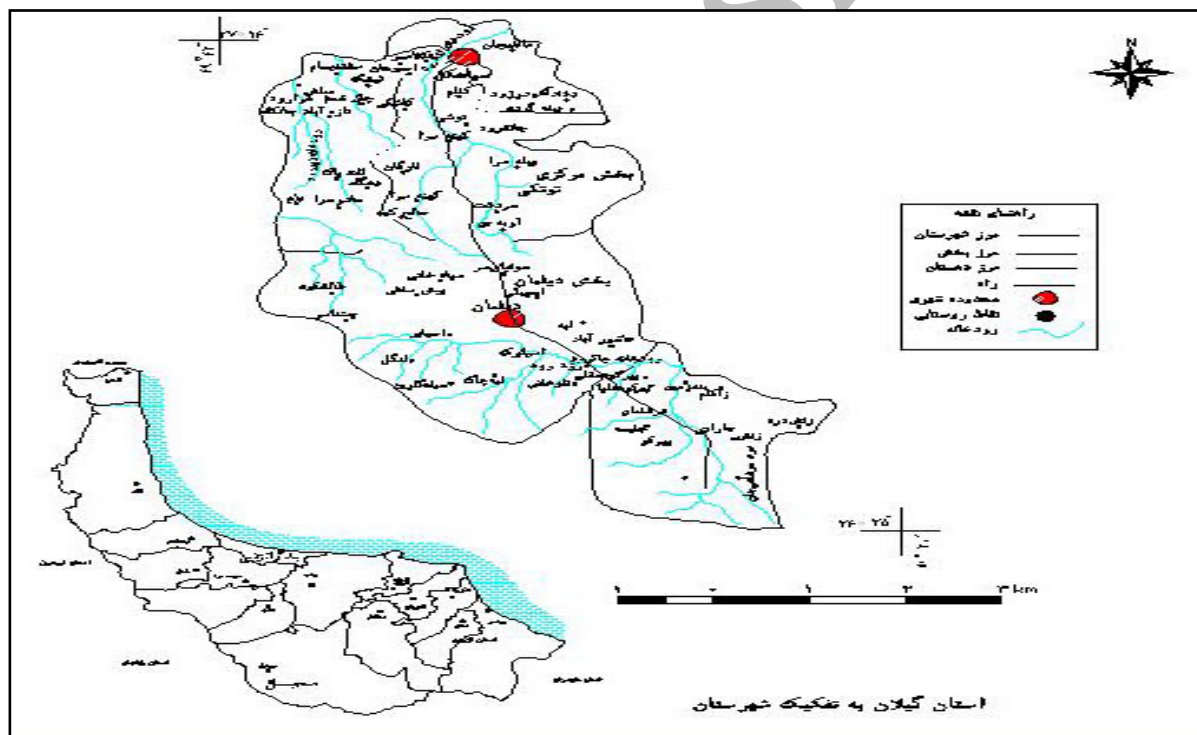
موقعیت جغرافیایی شهرستان سیاهکل و بخش دیلمان

شهرستان سیاهکل از شمال و شمال شرقی به شهرستان لاهیجان، از شمال غرب به شهرستان رشت، از غرب جنوب و جنوب غربی به شهرستان رودبار و استان قزوین، از جنوب شرق به شهرستان رودسر، از شرق به شهرستان املش و لنگرود محدود می شود. این شهرستان در مختصات جغرافیایی ۵۳ ۴۸ الی ۳۴ ۵۰ طول شرقی و ۳۶ الی ۲۷ ۳۸ عرض شمالی قرار دارد. مساحت شهرستان سیاهکل ۱۰۴۸/۳ کیلومتر مربع بوده که پس از شهرستانهای رود بار، تالش، رشت، و رودسر پنجمین شهرستان به لحاظ مساحت محسوب میگردد.

از نظر تقسیمات کشوری این شهرستان در سالهای اخیر از شهرستان لاهیجان جدا شده و دارای دو بخش دیلمان و مرکزی و دو منطقه شهری سیاهکل و دیلمان و دارای ۵ دهستان به نامهای مالفجان، خرابود، توتکی، دیلمان و پیرکوه می باشد این شهرستان دارای ۲۴۸ آبادی بوده که ۲۲۵ آبادی آن دارای سکنه و ۲۳ آبادی آن خالی از سکنه

می‌باشد. صرف نظر از موانع و تنگناهای طبیعی که از ویژگیهای بارز این شهرستان در دامنه های جنوبی، غربی، شرقی است. این منطقه به لحاظ موقعیت استقرار در مبادلات منطقه ای و بین ناحیه ای از وضعیت کاملا مطلوبی برخوردار بوده و در صورت وجود آمدن راههای ارتباطی و ... مناسب می تواند اثرات تعیین کننده ای بر وضعیت اقتصادی شهرستان داشته باشد.

بخش دیلمان از شمال به دهستان های توتکی و هزار رود در شهرستان سیاهکل از شمال غرب به دهستان بلوکات در شهرستان رودبار، از شمال شرق به دهستان لات لیل (شهرستان لنگرود)، از شرق به دهستان سمام از شهرستان املش، از غرب به دهستان خورگام در شهرستان رودبار از جنوب و جنوب غرب به دهستان کلیشم در شهرستان رودبار و از جنوب به استان قزوین و از جنوب شرق به دهستان شویل در شهرستان رودسر محدود می‌باشد. این بخش دارای ۹۰ آبادی و ۶۴۷ کیلومتر مربع مساحت و ۱۵۲۵ نفر جمعیت و دارای دو دهستان دیلمان و پیر کوه می باشد فاصله این بخش با دیلمان ۴۷ کیلومتر می‌باشد (سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان، ۱۳۸۰). (شکل شماره ۱).

شکل شماره ۱ - نقشه موقعیت جغرافیایی شهرستان سیاهکل و دیلمان

ویژگیهای طبیعی شهرستان سیاهکل و بخش دیلمان

توپوگرافی

وضع ناهمواریها و اقلیم به عنوان دو عامل مهم در شرایط طبیعی ایران نقش عمده ای در تعیین خصوصیات متنوع محیط طبیعی بویژه در شرایط نامساعد طبیعی آن دارند (اهلرز، ۱۳۷۲).

وضعیت توپوگرافی در شهرستان سیاهکل از نظم ارتفاعی خاصی برخوردار است. بطوریکه هرچه از طرف شمال شهرستان بطرف جنوب آن پیش می رویم بر ارتفاع زمین افزوده می شود. تا جاییکه در ارتفاعات دهستان پیرکوه به ۲۴۸۳ متر می رسد (فرمانداری سیاهکل و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان، ۱۳۸۳).

از نظر توپوگرافی شهرستان سیاهکل را می توان به سه بخش جلگه ای، پایکوهی و کوهستانی تقسیم نمود. بخش جلگه ای ارتفاع کمتر از ۱۰۰ متر را شامل می گردد. این بخش از شیب کمتر از ۵ درصد برخوردار بوده و اکثر سکونتگاهها در آن شکل گرفته است.

بخش کوهپایه یا پایکوهی ارتفاعات ۱۰۰ الی ۵۰۰ متر را شامل می گردد این بخش بعد از بخش جلگه ای از بیشترین سکونتگاهها برخوردار است و شیب عمومی آن بیش از ۵ درصد می باشد.

بخش کوهستانی ارتفاعات ۵۰۰ الی ۲۰۰۰ متر و بیشتر را در بر می گیرد و از شیب تند برخوردار بوده و تراکم سکونتگاهها در آن نسبت به سایر بخشها کمتر می باشد و عمدتاً تا ارتفاع ۱۵۰۰ متری پوشیده از جنگل و بعد از آن دارای اراضی مرتعی است (رهنمایی، ۱۳۷۰).

شهرستان سیاهکل از دو حوضه آبخیز مستقل در امتداد بین مرز بخش مرکزی سیاهکل و بخش دیلمان تقسیم می گردد. جهت شیب زمین در این حوضه کاملاً با یکدیگر متفاوت است. در حوضه آبخیز شمالی جهت شیب جنوبی - شمالی است. مقصد نهایی رودخانه های این حوضه دریاچه خزر است. رودخانه با جهت جنوبی - شمالی پس از ورود به جلگه با جهت شمالی شرقی به بخش شرقی دریاچه خزر وارد می شوند. در حوضه آبخیز جنوبی (دیلمان) جهت شیب زمین از به شرق (در دهستان دیلمان ۹ و از جنوب به شمال (در دهستان پیرکوه) تغییر می کند. بدین ترتیب حوضه آبخیز جنوبی به دو حوضه آبخیز کوچک دیلمان و پیرکوه با جهت های متفاوت تقسیم می گردد که نهایتاً این دو حوضه در روستای چاکرود به هم پیوسته و از شهرستان خارج می شوند.

از ویژگیهای بارز بخش دیلمان وجود حوضه آبریز مستقل بوده که زهکشی رودخانه در آن منابع آبهای سطحی این بخش از ناحیه را به خارج شهرستان و چاکرود در شهرستان رودسر هدایت می نماید و خط الراس حوضه آبخیز بخش مرکزی و بخش دیلمان بر تقسیمات سیاسی آن منطقه می باشد. بخش دیلمان عمدتاً در خارج از مرز جنگلهای انبوه البرز در ناحیه واقع شده و در آن دشت اسپیلی و دیلمان از اهمیت مهمی برخوردار است. به رغم بن بست و دور افتادگی آن از مرکز شهرستان سیاهکل گرم سال، مقصد توریستی بسیاری از اهالی شهرستانهای همجوار و از نقاط مختلف گیلان و حتی خارج از گیلان است که می تواند از این مزیت خود در جهت خارج شدن از انزوا و عقب ماندگی تاریخی نجات یابد. (فرمانداری سیاهکل و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان، ۱۳۸۳).

زمین شناسی و آبهای زیرزمینی

جلگه گیلان پس از تغییر و تحولات گوناگون در دوره های مختلف زمین شناسی به صورت کنونی خود درآمده است. بخش جلگه ای سیاهکل در شمال ناحیه قرار دارد و مرکز عمده فعالیت و جمعیت در این ناحیه محسوب می شود جزئی از همین جلگه است. رسوبات آبرفتی جلگه سیاهکل عمدتاً از مخروط افکنه رودخانه هایی که از نواحی کوهستانی سرچشمه می گیرند تشکیل شده که در نواحی کوهپایه ای از قلوه سنگ، شن و ماسه می باشد. در محدوده جلگه ای شهرستان سیاهکل تا حوالی پاشاکی رسوبات پادگانه های آبرفتی سفید رود دیده می شود که دارای

گسترش زیادی بوده و از قله سنگهای بزرگ با مخلوطی از شن و ماسه و مقداری رس و سیلیت تشکیل یافته است. در مناطق کوهستانی جنوب ناحیه، سنگهای آهکی و آهکی مارنی متعلق به کرتاسه وجود دارد که دارای خلل و فرج و شکستگی فراوان است و در آن چشمه هایی دیده می شود که آب رودخانه های جاری در ناحیه را تقویت می کند. حداکثر سطح برخورد به آب در مناطق کوهپایه ای حدود ۵۰ متر و در انتهای شمالی ناحیه به حدود ۳ متر می رسد بطوریکه در بیشتر چاه های بخش جلگه ای سطح برخورد آب کمتر از ۱۰ متر است. در سفره آبهای زیرزمینی شهرستان به رغم بهره برداری از آبهای زیرزمینی، سطح سفره متعادل بوده و در آن تاکنون تغییری مشاهده نشده است (سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان، ۱۳۸۰).

خاک

بخشی از باریکه شمالی شهرستان سیاهکل، خاکهای تشکیل شده عمدتاً حاصل جلگه آبرفتی رودخانه ای و رسوبی است که از خاکهای عمیق تا نیمه عمیق تشکیل یافته است و از این اراضی برای کشت برنج و چای استفاده می شود. مشکل عمده این خاکها، فقدان زهکشی مناسب است که به ویژه در فصول بارانی پاییز و زمستان مشکلاتی را برای استفاده کنندگان پدید می آورد. این خاکها بهترین نوع خاکهای ناحیه محسوب میگردند. بقیه خاکها از نوع خاکهای کوهستانی و فلاتی می باشند که از ویژگیهای بارز آن عمق و بیرون زدگیهای بدون پوشش خاک مشخص می شود. در بخش پوشش مترکم جنگلی ناحیه خاکهای اسیدی کم عمق تا عمیق با بافت سنگین می باشد و در شرایط فعلی بجز نقاط روستایی پراکنده جنگلی در آنها، بطور عموم با پوشش جنگلهای صنعتی و تجاری پوشیده اند. در بخش جنگلهای مخروطه خاکهای اسیدی نیمه عمیق تا عمیق با بافت سنگی می باشند. که به وسیله جنگلهای مخروطه و باغات چای پوشیده است (فرمانداری سیاهکل و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان، ۱۳۸۳).

آب و هوا

از نظر پهنه بندی اقلیمی شهرستان سیاهکل به سه پهنه اقلیمی مجزا تقسیم می گردد.

- پهنه اول: در شمال ناحیه و تا ارتفاع ۱۰۰ متر یعنی تمام پهنه جلگه ای ناحیه را در بر می گیرد. از نظر دمایی گرمترین پهنه در ناحیه بوده که با میانگین درجه حرارت سالانه آن حدود ۱۶ تا ۱۸ سانتیگراد است. از نظر رطوبت نسبی نیز دارای بالاترین رطوبت نسبی می باشد. بارندگی این پهنه بین ۱۱۰۰ تا ۱۳۰۰ میلی متر در نوسان بوده که پرباران ترین و گرمترین پهنه اقلیمی ناحیه نیز به حساب می آید. در مجموع این پهنه اقلیمی ناحیه را می توان با زمستانهای معتدل و تابستانهای گرم و مرطوب از دیگر پهنه ها جدا نمود.

- پهنه دوم: در جنوب پهنه اول قرار دارد و از نظر ارتفاعی بین ۱۰۰ تا ۱۵۰۰ متر در نوسان است. این پهنه دقیقاً بر جنگلهای مترکم ناحیه منطبق است و میزان بارندگی در آن بین ۹۰۰ تا ۱۲۰۰ میلیمتر می باشد که از نظر دمایی بسیار معتدل تر از پهنه اول بوده است و از نظر میزان رطوبت نسبی به دلیل ارتفاع و دوری از دریا به نسبت پایین تر است در مجموع این پهنه اقلیمی دارای زمستانهایی سرد و تابستانهایی معتدل می باشد.

- پهنه سوم: این پهنه با دو پهنه فوق ویژگی مشترک بسیار کمی دارد. میزان بارندگی در این پهنه به کمتر از ۸۰۰ میلیمتر در سال کاهش می یابد و درجه حرارت نیز به دلیل افزایش ارتفاع به بالاتر از ۱۵۰۰ متر به نحو قابل

ملاحظه‌ای کاهش نشان می‌دهد از نظر رطوبت نسبی کاملاً با دو پهنه فوق مغایرت دارد. در این پهنه سطوح جنگلی تبدیل به بیشه زار می‌شود در این پهنه زمستانهای بسیار سرد و تابستانها باعث شده که مردم از اطراف به آنجا آمده که همین عامل مبنای برنامه ریزی برای امکانات توریستی در این منطقه می‌باشد (فرمانداری سیاهکل و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان، ۱۳۸۳).

آبهای سطحی

آبهای سطحی شهرستان در دو حوضه آبخیز جریان می‌یابد که خط مرز دو حوضه آبخیز مرز تقسیمات کشوری بخش مرکزی و دیلمان می‌باشد. رودخانه مهم سیاهکل عبارتند از: رودخانه دیسام رود که از جنوب شرقی کوههای سیاهکل و دهستان خراورد سرچشمه می‌گیرد و در جهت شمال از نزدیکی مرزهای غربی شهرستان سیاهکل جریان می‌یابد و پس از عبور از کانال آب منشعب از سد انحرافی لنگر در داخل شهرستان در غرب شهر سیاهکل سرانجام در جنوب غربی آستانه اشرفیه به رودخانه حشمت رود ریخته می‌شود. بر روی این رودخانه سد انحرافی حشمت رود بنا شده است. این رودخانه در منطقه کوهستانی جنوب دهستان خراورد دارای بستر سنگلاخی و پر شیبی است لیکن از شمال کانال سنگر، رودخانه در داخل جلگه جریان آرامی پیدا می‌کند. رودخانه مهم دیگر که در حوضه شمالی جریانی دارد شمروود است که از جنوب به شمال جریان یافته و از جنوب دهستان توتکی در بخش مرکزی شهرستان سیاهکل سرچشمه می‌گیرد و پس از عبور از شرق شهر سیاهکل وارد شهرستان لاهیجان شده و از غرب بازکیا گوراب گذشته خود را به رودخانه حشمت رود در نزدیکی آستانه می‌رساند و سپس به دریاچه خزر می‌ریزد و این رودخانه در سرچشمه کوهستانی خود از جنگلهای پر شیب و انبوه سیاهکل می‌گذرد و پس ورود به جلگه جریان آرامی می‌یابد و در حوضه شمالی شهرستان سیاهکل جریانهای سطحی مهم دیگری از قبیل سد انحرافی سنگر که به نام کانال آب بند سنگر خوانده می‌شود جریان دارد. این جریان سطحی از غرب به شرق جریان می‌یابد و پس از عبور از روستای پناهندان (پناوندان) و شمال سیاهکل در شرق روستای مالفجان به رودخانه شمروود منتهی میشود. تقریباً تمام مسیر این کانال از داخل شهرستان سیاهکل می‌گذرد و نقش بسیار مهمی در آبیاری مزارع برنج پایین دست دارد. در حوضه جنوبی که شیب آن به طرف شهرستان رودسر و املش می‌باشد رودخانه های کوچک متعددی وجود دارد که نهایتاً با نام چاکرود به عهده دارند عبارتند از رودخانه باباولی که از جنوب و جنوب غربی دیلمان سرچشمه می‌گیرد. رودخانه شاخداران که از جنوب روستای عین شیخ در جنوب دهستان دیلمان سرچشمه می‌گیرد و به طرف شمال جریان دارد و با رودخانه باباولی در نزدیکی روستای تنک رود به یکدیگر می‌پیوندند و نام زرد رود را به خود می‌گیرند. این رودخانه که به سمت شرق جریان می‌یابد در نزدیکی روستای چاکرود به نام رودخانه چاکرود وارد شهرستان رودسر می‌شود و به نام رودخانه مهمیو پر آبی پس از عبور از نزدیکی شهرهای رحیم آباد و کلاچای وارد دریاچه خزر می‌شود (فرمانداری سیاهکل و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان، ۱۳۸۳).

پوشش گیاهی

بخش جلگه ای شهرستان که شهر سیاهکل در آن واقع شده است تماما از مزارع برنج، چای و دیگر محصولات کشاورزی پوشیده شده است. بنابراین در بخش جلگه ای شهرستان به جزئی مجتمع های درختی که دست کاشت انسان است، جنگل و مرتع وجود ندارد.

در بخش پایکوهی این شهرستان نیز در ارتفاعات پایین باغات و جنگل مخلوط هستند اما در ارتفاعات بالاتر تنها اراضی جنگلی وجود دارد.

در بخش کوهستانی تا ارتفاع ۱۵۰۰ متری جنگل و از این ارتفاع جنگل جای خود را به تدریج به مرتع می دهد. گونه های جنگلهای این شهرستان از ارتفاع پایین به طرف بالاتر به ترتیب شامل سفید پلت، توسکا، انجیلی، لیلکی، کرجی (لرک)، ممرز، بلوط، گیلاس وحشی، افرا... است. (مهندسین مشاور، ۱۳۷۸).

شناسایی توانهای گردشگری شهرستان سیاهکل

توانهای طبیعی

محور سیاهکل - دیلمان به طول ۵۰ کیلومتر منطقه ای است کوهستانی و سر سبز که به علت داشتن ارتفاعات و پستی و بلندیها، دارای آب و هوای دلپذیر، منظر بکر و دست نخورده دره آغوزی، مناظر زیبای لونک و آبشار پر آب آن، چشمه لاریخانی و چمنزارهای اطراف آن و هزاران دید و منظر زیبا و بکر، حرکت در مسیری پر پیچ و خم مشرف به جنگلهای انبوه همه و همه از توانمندیهای گردشگری این محور محسوب میگردند. از مناطق دیدنی واقع در این محور می توان به موارد زیر اشاره نمود:

- روستای بالا رود و منظر چشم نواز آن

- لونک با آبشار زیبا و جنگلهای انبوه

- آغوزی با مناظر زیبای طبیعی و چشم اندازهای به یادماندنی

- لاریخانی با چشمه ای معروف و هوای دلپذیر

- اسپیلی با خانه های لته پوش و تپه های عریان

از توانهای قابل ملاحظه طبیعی شهرستان سیاهکل می توان به مراتع، چشمه ها، رودها، آبشارها، برکه ها، غارها، مناطق زیبای بیلاقی و کوهستانی و منطقه حفاظت شده و شکار ممنوع اشاره کرد.

- بخش جلگه

* استخر پاشوران، این استخر ابتدا به صورت طبیعی بوده و پس از طراحی آن به شکل کنونی مبدل گردید.

* استخر طبیعی سیدوارستان، در شرائط وضع موجود استخری طبیعی با چشم اندازی زیبا است.

- بخش کوهپایه

* کوه کاکو، این کوه در نزدیکی سیاهکل و یکی از مناظر زیبا و مورد توجه علاقمند به ورزش کوه نوردان قرار میگیرد.

* روستای بالارود، از مکانهای مهم این روستا بنای تاریخی، تی تی کاروانسرا می باشد که قدمت آن مربوط به دوران صفویه می باشد. (شکل شماره ۲).

* پارک و تفرجگاه جنگلی بالارود، به لحاظ دارا بودن درختان بومی نظیر توسکا، لرگ، ممرز، انجیلی، و بعضا بوته ها و درختچه های شمشاد و از سوی دیگر قرار داشتن در حاشیه رودخانه پرآب و زلال شمرود و برخورداری از مناظر زیبای جنگلهای اطراف و چشم انداز جنگلی - رودخانه از استعداد زیادی برای احداث یک پارک جنگلی کوچک بین راهی با محیطی تفرجی برخوردار می باشد.

شکل شماره ۲- عکس تی تی کاروانسراکه درده کیلومتری جاده سیاهکل به دیلمان قرار دارد.

شکل شماره ۳ - عکس امامزاده تورارکه در ارتفاعات روستای جلیسه از توابع دهستان پیرکوه قرار دارد.

- غارها

غارهای بخش کوهپایه ای سیاهکل عبارتند از: غار توشی، وارشدار، زرچه سرا

- بخش کوهستان

*لونک، منطقه ای است زیبا و دیدنی با جنگلهای انبوه و آبشار بلند و پر آب که در مسیر محور توریستی سیاهکل به دیلمان واقع شده است.

*پارک جنگلی لونک، یکی از مهمترین اهداف ایجاد پارک جنگلی در درجه اول حفظ و حمایت از گونه های جنگلی در مقابل قطع و بهره برداری غیرمجاز و جلوگیری از تجاوز به عرصه های منابع ملی و کاهش عرصه های تجاوزی و همچنین حفظ آب و خاک و پوشش گیاهی و جلوگیری از فرسایش آن در مراحل بعدی توسعه صنعت گردشگری و غیره می باشد.

شکل شماره ۴ - عکس آبشار لونک دیلمان که در جنوب شهر سیاهکل قرار دارد.

شهر دیلمان

دیلمان سرشار از مواهب الهی است که گوشه ای از زیباییهای طبیعت دیلمان ذکر می گردد. (شکل شماره ۵).

شکل شماره ۵ - عکس منظره بیلاقی که از ارتفاعات دیلمان می باشد.

آب وهوا، جنگل ومراتع، چشمه ها (لاریخانی، چشمه گوته بن، چشمه لاوار..)، رود ها، آبشارها (آبشارلونک، آبشار ملومه، آبشار بابا ولی) برکه ها (برکه خونین سل، نفتی سل) کوهستانه و نواحی بیلاقی، غارهای طبیعی (غار درفک، غارملومه، غار تله گلو، غار کوتیل، غار طالشکوه) پدیده طبیعی (بشکافته سنگ) (شکل شماره ۶).

شکل شماره ۶ - عکس خانه های سنگی درفک که در ارتفاعات درفک قرار دارد.

توانهای تاریخی و مذهبی و فرهنگی

- بخش جلگه

- * در شهر سیاهکل، ساختمانی در سرهنگ سرا بازمانده از سده نوزدهم میلادی وجود دارد.
- * بقاع آقا سید اسماعیل و آقا سید ابراهیم از فرزندان امام موسی کاظم، آقا سید محمد، آقا سید محمد صالح و سلطان حسین و قلعه کوتول شاه (جهانی، ۱۳۸۶).

- بخش کوهپایه

- * تی تی کاروانسرا

- بخش کوهستان

- * شهر تاریخی دیلمان
- * محوطه های باستانی، شامل قلعه های تاریخی مانند قلاکوتی آسیاب سر، کافر قلعه ایشکوه، قلعه بنه زمین، قلاکوتی دزددره، قلعه فیروزکوه، قلعه کلاک، قلعه و برج گرماور و... (جهانی، ۱۳۸۵). (شکل شماره ۷).

varg.ir

شکل شماره ۷ - عکس برج گرماور که در ضلع غربی روستای گرماور واقع شده است.

- * تونل قدیمی
- * غار تاریخی دیارجان
- * حمام تاریخی دیلمان
- * کاروانسرای سرداب
- * روستاهایی مانند پیر کوه، آسیابرزش، اسپیلی واقع در دیلمان

*بقعه تاریخی، مانند شاه شهیدان، باباولی، سیدسرا،...

*گورستانهای قدیم (شکل شماره ۹).

توانهای فرهنگی شهرستان سیاهکل به شرح زیر می باشد:

- ورزشهای محلی

شامل لافند بازی، کشتی گیله مردی، قیش بازی... (شکل شماره ۸).

شکل شماره ۸ - عکس لافند بازی که از بازیهای محلی منطقه می باشد.

- موسیقی محلی

بسیاری از آهنگها و نواهای بر جا مانده در منطقه دیلمان ارتباط خود را با نواها و فرهنگ موسیقی کهن حفظ کرده است. آوازاها و آهنگهای موجود در دیلمان عبارتند از آهنگ کشتی مقام برای کشتی های محلی، آهنگ عروس بران ...

توانهای اقتصادی

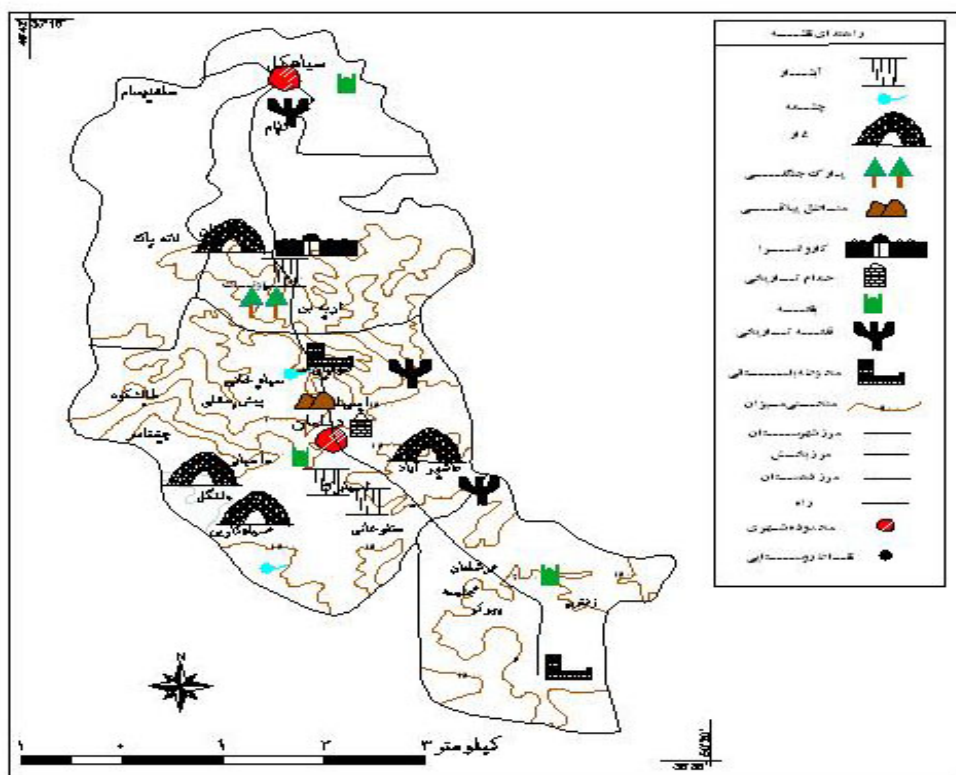
- بازارهای هفتگی

بسیاری از بازارهای هفتگی گیلان دارای سابقه طولانی می باشد. در حال حاضر بازار هفتگی سیاهکل در روزهای دو شنبه و پنج شنبه تشکیل می گردد.

- صنایع دستی

صنایع دستی به مجموعه ای از هنر و صنعت اطلاق می گردد که عمدتاً از مواد اولیه بومی بهره می برند و انجام قسمتی از مراحل اساسی تولید آن به کمک دست یا ابزار دستی است. سفالگری، دستبافتهای پشمی، نمد مالی، قالی

بافی، گلیم بافی، نازک کاری و مروارید بافی... از جمله صنایع دستی که در حال حاضر در منطقه سیاهکل رواج دارد. (اصلاح عربانی، ۱۳۷۴). (شکل شماره ۹).

شکل شماره ۹ - نقشه سطوح ارتفاعی و مکان هایی که در این مقاله از آنها نامبرده شده است.

پیشنهادات

- ۱- ایجاد تاسیسات پذیرایی از جمله هتل و میهمان سراى متفاوت با قیمت های مناسب که همه گونه گردشگری از آنها استفاده نماید.
- ۲- هماهنگی برنامه های تبلیغات گردشگری با برنامه های سازمان های ایرانی فعال در خارج از کشور به ویژه نمایندگی ها و بخش های فرهنگی و اقتصادی آنها، جهت تشویق و جلب توجه ایرانیان مقیم خارج و جهانگردان بین المللی و انجام تبلیغات مورد نیاز برای رونق بخشیدن به مسافرت های داخلی
- ۳- استقرار راهنماهای ورزیده و مسلط به زبان های زنده دنیا در موزه ها و اماکن دیدنی و تاریخی
- ۴- آموزش دروس کاربردی در رشته های مربوط به گردشگری در دانشگاه ها و تقویت کلی این دوره ها
- ۵- ایجاد خطوط ارتباطی و راه های دسترسی همچون بزرگراه، خطوط هوایی و راه آهن به مناطق توریستی و زیارتی توسط ارگان های ذی ربط
- ۶- کاهش تشریفات مربوط به صدور روادید در مرزهای کشور و افزایش کارایی ماموران گذرنامه در مرزهای هوایی، زمینی و دریایی

- ۷- تشویق و ترغیب و آموزش مردم به رعایت مقررات راهنمایی و رانندگی با توجه به حساسیت توریست های بین المللی به این مسأله
- ۸- ایجاد تسهیلات لازم برای بخش خصوصی نظیر پرداخت وام های طویل المدت با بهره کم، واگذاری زمین، تأمین مصالح ساختمانی به قیمت مناسب، تسهیل صدور جواز ساختمانی و حذف تشریفات زاید در جهت ایجاد هتل ها، رستوران ها و تفریگاه ها
- ۸- تضمین امنیت سرمایه گذاری در صنعت گردشگری، توسط دولت جهت ایجاد انگیزه در بخش خصوصی
- ۹- اهمیت به بخش گردشگری در دیپلماسی اقتصادی
- ۱۰- همکاری نزدیک با کشورهای همسایه جهت برقراری تورهای دوطرفه و استفاده از امکانات یکدیگر به ویژه در زمینه تورهای زیارتی
- ۱۱- همکاری با آژانس توریستی منطقه ای جهت سوق گردشگری در منطقه
- ۱۲- ایجاد سایت کامپیوتری جهت مصرف
- ۱۳- حمایت فرماندار و استاندار، شهرداری، از آژانس های توریستی.

نتیجه گیری

سرزمین ایران دارای زمینه های بالقوه محیطی گسترده ای، در جهت افزایش و توسعه حجم فعالیت های گردشگری می باشد این جاذبه های توریستی و زمینه ها در دو دسته تقسیم می شوند:

یکی جاذبه های طبیعی و دیگری جاذبه های یادمانی و تاریخی که از تنوع و گوناگونی زیادی برخوردارند. گسترش ایران در فاصله ۱۵ درجه عرض جغرافیایی، همچنین ۲۰ درجه طول جغرافیایی، موجب تنوع اقلیمی و پیدایش محیط های جغرافیایی گوناگون شده است.

وجود توانمندی های فراوان توریستی اعم از طبیعی و فرهنگی در ایران موجب شده است که این کشور از نظر برخورداری از جاذبه ها به عنوان یکی از جذاب ترین نواحی گردشگری مبدل شود هرچند ایران از نظر ورودی توریسم در ردیف پائین جدول کشورهای توریسم پذیر قرار دارد.

سرزمین گیلان که در دو سوی سپیدرود گسترده است و در حد جنوبی آن را دامنه های سرسبز و دره های زیبای کوه های البرز احاطه کرده اند که از دیر باز مامن و مسکن اقوامی بوده است که از تمدن و فرهنگ والایی برخوردار بوده اند. گیلان با پشتوانه ی فرهنگی و تاریخی خود، نقشی تعیین کننده در شکل گیری توسعه ی فرهنگ تمدن ایرنی به ویژه در طول دوره های تاریخی، و اسلامی داشته است. این استان به دلیل داشتن اماکن مذهبی، ابنیه های تاریخی، بافت های مردم شناسی، تنوع اقلیمی و جاذبه های تاریخی، فرهنگی و گردشگری و سالانه پذیرای میلیون ها میهمان، گردشگر و محقق است.

منطقه مورد مطالعه به دلیل شرایط جغرافیایی و محیطی دارای ویژگی های منحصر به فرد بوده که با برنامه ریزی دقیق می تواند این پتانسیلها به فعلیت در آید.

منابع

- ۱- آسایش، حسین و مشیری، سیدرحیم (۱۳۸۱): روش شناسی و تکنیک های تحقیق علمی در علوم انسانی با تاکید بر جغرافیا، نشر قومس.
- ۲- اصلاح عربانی، ابراهیم (۱۳۷۴): کتاب گیلان، گروه پژوهشگران.
- ۳- اهلرز، اکارت (۱۳۷۲): مبانی کشورشناسی جغرافیایی، ترجمه محمدتقی رهنمایی، انتشارات سبح.
- ۴- جان لی، (۱۳۷۸): گردشگری و توسعه در جهان سوم، ترجمه رکن الدین افتخاری و معصومه سادات، صالحی امین، نشر بازرگانی.
- ۵- جهانی، ولی (۱۳۸۶): جاذبه های تاریخی گیلان، انتشارات فرهنگ ایلیا.
- ۶- جهانی، ولی (۱۳۸۵): قلعه های گیلان، انتشارات فرهنگ ایلیا.
- ۷- رضوانی، علی اصغر، (۱۳۷۹): جغرافیا و صنعت توریسم، انتشارات پیام نور.
- ۸- رهنمایی، محمد تقی (۱۳۷۰): توانهای محیطی ایران، انتشارات چاک رودکی.
- ۹- رنجبریان، بهرام و زاهدی، محمد (۱۳۷۹): برنامه ریزی توریسم در سطح ملی و منطقه ای، انتشارات جهاد دانشگاهی اصفهان.
- ۱۰- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان (۱۳۸۰): سالنامه آماری استان گیلان.
- ۱۱- سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان (۱۳۷۷): سیمای اقتصادی - اجتماعی شهرستان سیاهکل.
- ۱۲- فرمانداری سیاهکل و سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان گیلان (۱۳۸۳): سند توسعه شهرستان سیاهکل.
- ۱۳- کشوردوست، علیرضا (۱۳۸۲): جغرافیا گردشگری و اثر بخش پتانسیلهای منطقه ای در جذب گردشگری پژوهش موردی سیاهکل و دیلمان، مجموعه مقالات همایش علمی و پژوهشی منطقای جغرافیا و توریسم، دانشگاه آزاد اسلامی نوشهر و چالوس.
- ۱۴- محلاتی، صلاح الدین (۱۳۸۰): در آمدی بر جهانگردی، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ۱۵- منشی زاده، رحمت الله (۱۳۷۶): جهانگردی، انتشارات مسعی.
- ۱۶- مهندسان مشاور (۱۳۷۸): طرح هادی روستای مالفجان.
- ۱۷- یدالهی، علی اکبر (۱۳۸۲): بررسی امکانات توسعه گردشگری پایدار و اثرات آن در استان مازندران، مجموعه مقالات همایش علمی و پژوهشی جغرافیا و توریسم دانشگاه آزاد نوشهر چالوس.
- ۱۸- خسروی دانش، علیرضا و همکاران (۱۳۸۷): جغرافیای استان گیلان، نشر کتابهای درسی.

19- www.shivar.Blogfa.com

20- www.Varg.Ir

21- www.Kasaedorfak